

بناام خدا

حق و تكليف

و مصاديق آن در وصيت، ارث، خانواده و همسايه

اسماعيل واهبي

انتشارات بهنامي

۱۳۹۲

سرشناسه	: واهبی، اسماعیل، ۱۳۴۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: حق و تکلیف و مصادیق آن در وصیت، ارث، خانواده و همسایه / اسماعیل واهبی.
مشخصات نشر	: تهران: بهنامی، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: ۱۷۶ ص.
شابک	: 978-600-5380-94-1
وضعیت فهرست نویسی	: فیها
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۶۰.
موضوع	: حق و تکلیف
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۱ ۷ح۲۴/۲۳۰/۱BP
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۴۸۳۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۰۲۱۸۸۶

انتشارات بهنامی

خیابان انقلاب، ابتدای خیابان اردبیل‌هشت (منیری جاوید)، پلاک ۸۶، تلفن ۶۶۴۰۹۹۲۳

حق و تکلیف

و مصادیق آن در وصیت، ارث، خانواده و همسایه

اسماعیل واهبی

چاپ اول - بهار ۱۳۹۲

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: مهران‌نگار

طراح جلد: علی رحمانی

چاپ: پیام

صحافی: نوین

قیمت: ۶۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۸۰-۹۴-۱

ISBN: 978-600-5380-94-1

فهرست مطالب

❖	مقدمه	۹
❖	فصل اول: ماهیت حق و تکلیف	۱۱
	تعریف حق	۱۲
✓	بحث اول: مفهوم حق	۱۳
	گفتار اول: انسان و حق	۱۶
	گفتار دوم: هویت و جایگاه انسان	۱۸
	گفتار سوم: ارتباط انسان با هستی	۲۳
✓	بحث دوم: ماهیت تکلیف	۲۶
	گفتار اول: تعریف تکلیف	۳۰
	گفتار دوم: ارتباط حق با تکلیف	۳۲
❖	فصل دوم: مصادیق حق و تکلیف در حقوق	۳۵
✓	بحث اول: حق و تکلیف در وصیت	۳۶
✓	تعریف وصیت	۳۶
✓	حق و وصیت	۳۸
✓	تکلیف و وصیت	۴۰
	گفتار اول: در وصیت تملیکی	۴۱
✓	ارکان وصیت تملیکی	۴۱
✓	چگونه وصیت ایجاد تکلیف می‌کند	۴۲
	گفتار دوم: در وصیت عهده‌ای	۴۴
✓	ارکان وصیت عهده‌ای	۴۴
✓	بحث دوم: حق و تکلیف در ارث	۴۶
	گفتار اول: حق مورث	۵۰
	گفتار دوم: حق وارث	۵۴

- ✓ بحث سوم : حق و تکلیف در خانواده ۵۹
- گفتار اول : حقوق همسران ۶۳
- ✓ بند اول : حقوق و تکالیف مرد ۶۶
- الف : حقوق اخلاقی مرد ۶۸
۱. حق ازدواج ۶۸
۲. حق تمکین ۶۸
۳. عفت و پاکدامنی ۶۹
۴. خلق خوب و رفتار مناسب زن ۶۹
۵. تحمل زن در سختی‌ها و معیشت ۷۰
- ب : حقوق قانونی مرد ۷۲
۱. حق خواستگاری ۷۲
۲. حسن معاشرت ۷۳
۳. ریاست خانواده ۷۳
۴. حق طلاق ۷۴
۵. حق نسب ۷۶
۶. تعریف نسب ۷۶
۷. حق ولایت ۷۸
۸. حق ارث ۷۸
۹. حق قیمومت ۷۹
- بند دوم : حقوق و تکالیف زن ۸۰
- الف : حقوق اخلاقی زن ۸۲
۱. حق خواستگاری ۸۲
۲. حق مهریه ۸۳
۳. حق نفقه ۸۵

۴.	حق محبت و رفتار نیکو	۸۵
ب :	حقوق قانونی زن	۸۷
۱.	حق مهریه	۸۷
۲.	حق نفقه	۸۸
۳.	حق حضانت	۸۹
گفتار دوم :	حقوق فرزندان و تکالیف اولیاء	۹۱
الف :	حقوق اخلاقی فرزندان	۹۴
✓	مصادیق حقوق اخلاقی	۹۶
۱.	نام نیک	۹۶
۲.	ابراز عشق و محبت	۹۶
۳.	احترام به فرزند	۹۷
۴.	تعلیم و تربیت	۹۸
۵.	دیگر نکات اخلاقی	۹۹
۶.	حق نفقه و هزینه ایام حجر	۱۰۰
ب :	حقوق قانونی فرزندان	۱۰۰
✓	مصادیق حقوق قانونی فرزندان	۱۰۱
۱.	انتخاب نام نیکو	۱۰۱
۲.	حق حضانت	۱۰۲
۳.	حق نفقه	۱۰۶
۴.	حق تعلیم و تربیت	۱۰۷
گفتار سوم :	حقوق اولیاء و تکالیف فرزندان	۱۰۹
الف :	حقوق اخلاقی اولیاء	۱۱۴
✓	مصادیق حقوق اخلاقی اولیاء	۱۱۴
۱.	احسان و نیکی کردن	۱۱۴

۲. نهایت احترام داشتن ۱۱۵
۳. تشکر و سپاسگذاری ۱۱۵
۴. رضایت مندی پدر و مادر ۱۱۶
۵. حقوق اولیاء بعد از فوت آنها ۱۱۷
- ب : حقوق قانونی اولیاء ۱۱۷
- ✓ مصادیق حقوق قانونی اولیاء ۱۱۸
۱. حق نفقه ۱۱۸
۲. حق ولایت ۱۲۰
۳. حق احترام ۱۲۳
۴. حق نگهداری ۱۲۴
۵. حق تربیت ۱۲۵
۶. حق تنبیه ۱۲۷
۷. حق تجویز ازدواج فرزندان ۱۲۹
۸. حق اداره اموال فرزندان ۱۳۲
۹. حق اولیاء در گذشت قاتل فرزند ۱۳۴
۱۰. حق اولیاء بعد از فوت خود یا فرزندان ۱۳۵
- ✓ حق اولیاء در باب وصیت ۱۳۵
- ✓ حق اولیاء در ارث و ماترک فرزندان ۱۳۷
- ✓ حقوق دیگر اولیاء بعد از فوت ۱۳۹
- ❖ فصل سوم : حقوق و تکالیف همسایه ۱۴۳
- الف : حقوق اخلاقی همسایه ۱۴۵
- ✓ محدوده همسایه از نظر اسلام ۱۴۶
- ✓ همسایه داری نیکو ۱۴۷
- ✓ صبوری و رازداری با همسایگان ۱۴۸

✓	حفظ اموال همسایه در غیاب او	۱۴۸
✓	دستگیری و همکاری در مواقع نیاز	۱۴۸
ب :	حقوق قانونی همسایه	۱۵۰
✓	حق ارتفاق	۱۵۱
✓	مصادیق حق ارتفاق	۱۵۱
۱.	حق مجری	۱۵۱
۲.	حق عبور	۱۵۴
۳.	حق خروجی (درب و پنجره)	۱۵۶
۴.	حق استفاده همسایه از آب چشمه	۱۵۷
۵.	حق همسایه از دیوار مشترک	۱۵۸
۶.	حقوق و تکالیف همسایه‌ها در سقف مشترک	۱۶۱
۷.	حق حریم برای همسایه	۱۶۵
	حق شفعه	۱۶۷
❖	نتیجه‌گیری	۱۷۲
❖	منابع	۱۷۵

حق و تکلیف

مقدمه

موضوع حق و تکلیف موضوعی است که با آغاز پیدایش انسان بوجود آمده واز گذشته‌های بسیار دور خواست و غنچه خاطر فقها، علما، فضلا و اندیشمندان بوده و وجودش برای انسان لازم و ضروری و حیاتی است.

حق و تکلیف دو آرمان مکمل توحیدی است که انسان را هدفمند، محترم و شایسته می‌دارد و با وجود آنها انسان می‌تواند رنگ و بوی خلیفه الهی گرفته و مفتخر به وجود خود در مقابل کائنات و عالم هستی باشد.

و پرسشی که همواره مطرح بوده این است که آیا انسان حق دارد یا تکلیف؟ مکلف است یا صاحب حق؟ آیا اجرای عدالت حق مردم است یا تکلیف آنها؟ آیا آزاد بودن و آزادی حق است یا تکلیف؟ آیا بین حق و تکلیف لازم است یا تعادل؟ و اگر دستورات شرعی واجب کفایی است و از حقوق آمره اسلامی است پس حق انسان چه می‌شود در کجا حق است؟ و در کجا تکلیف؟ آیا انسان فقط مکلف و موظف است؟ در کجا آزادیم و در کجا محدود؟ و هزاران سوال دیگر که از زوایای مختلف قابل بررسی و نگرش اساسی هستند اما آیا براستی می‌توان پاسخ همه را بدرستی داد.

آنچه مرا وادار به این نوشتار نمود معنی و مفهوم این دو کلمه بود که انسان در مقام حق و تکلیف چگونه باید عمل کند و چنانچه انسان در اجرای کاریا عملی توأما با حق و هم با تکلیف روبرو گشت و یا مهمتر از آن چنانچه مقابل هم واقع شدند به کدام یک باید توجه و تمسک کرد آیا حق برتر است یا تکلیف آیا یک وکیل حقوقی به تکلیف موکل بی حق خود اقتدا می‌کند یا باید به حق مسلم طرف دعوی که ذی حق است گردن نهد و تکلیف خود را نسبت به موکل نادیده بگیرد

طبق تحقیقی که از وکلای محترم قضائی به عمل آوردم تعداد ۷۰ درصد وکلا اعتقاد به عمل تکلیف داشتند و تعداد ۳۰ درصد هم جانب حق را می‌گرفتند و اظهار به اسقاط تکلیف خود نسبت به موکل می‌کردند که این موضوع جالب به نظر آمد که حق و تکلیف را تجزیه و بررسی نمایم

سپس مصادیق آن را در چهار موضوع اساسی که مورد استفاده عموم مردم ما است به رشته تحریر و توضیح در آورده و ذهن شریف علاقمندان را نسبت به حق و تکلیف منور سازم

اما آنچه مهم به نظر آمد سعی بر این بوده که حق و تکلیف از زوایای حقوق اخلاقی و حقوق قانونی بررسی گردد و در این راستا مصادیقی هم گفته شده که ممکن است عنوان آنها از هر دو زاویه تکراری به نظر آید که این امری طبیعی و اجتناب ناپذیر است زیرا دایره اخلاق بسیار وسیع تر و گسترده تر از دایره حقوق قانونی است بطوری که می توان گفت همه حقوق قانونی جزئی از حقوق اخلاقی و عرف اجتماعی است و ممکن است بسیاری از حقوق اخلاقی مثل عشق و علاقه و راستگوئی و صداقت با اینکه بسیار مهم و ضروری هستند اما در دایره قانون قرار نگرفته و مصوب نشده باشند و مهم اینست که اهمیت آنها هم از بین نرفته و چه بسا عدم توجه به آنها کانون گرم یک خانواده را متزلزل یا نابود سازند لذا توضیح آنها از دو منظر اخلاقی و قانونی مثل حق نفقه برای زن و فرزند در فهم و اهمیت موضوع ضروری به نظر آمد جا دارد از دو استاد معظم و بزرگوار آقایان استاد سعادت خواه و استاد هراتی ریاست محترم شعبه ۱۰۲ جزائی دادگاه در تنویر بیشتر موضوع و مساعدت لازم تشکر و قدردانی نمایم. همچنین از آقای مهندس محمد رحمانی و فرزندان دیگرم خانمها اکرم والهام واهبی که در تحریر و آماده سازی کتاب یاریم دادند بسیار سپاسگزارم.